

Türkiye'deki Gazetelerin Web Sitelerinin Tipografik Açıdan İncelenmesi *

Prof. Dr. Hasip Pektaş, 2010

Anahtar Kelimeler: cyber journalism, ekran tipografisi, grafik tasarım, okunurluk, web tasarımı.

Özet

Günümüzde online gazetelerin kullanımı günden güne yaygınlaşmaktadır. Online iletişim ortamlarının artmasıyla birlikte online gazetelerin de basılı gazeteler gibi profesyoneller tarafından tasarlanması ve üretilmesi gerekliliği oluşmuştur. Online gazete basılı bir gazete gibi sayfa sayfa çevrilip bakılabilmeye şansına sahip değildir. Ana sayfasında tüm içeriğini yansıtabilmeli, okuyucuyu ulaşmak istediği en son sayfaya kadar ulaştırabilmelidir. Online bir gazete sahip olduğu içeriği ana sayfasında yansıtırken mümkün olduğunca sade, yalın ve gözü yormayan bir tasarıma sahip olmalıdır.

Bir gazeteyi oluşturan en önemli eleman yazıdır. Basılı ortamda da online ortamda da okuyucuya ulaşabilmek için öncelik okuyucunun ilgisini çekmektir. Okuyucunun ilgisi çekildikten sonra okuyucu aradığını kolay bulabilmeli ve bulduğunu rahat okuyabilmelidir. Online gazete okuru sabırsızdır. Web sitelerine fazla zaman ayırmayı, uzun uzun okumayı sevmez. Ulaşmak istediğine bir an önce ulaşmak ve okumak ister. Bu nedenle internette karşılaştığı bir yazının içeriğini bir bakışta anlayabilmek, ilgi çekici olup olmadığını, hızlıca tespit edebilmek ister. Bu konuda yapılan bir araştırma internet okurunun ancak %16 sının bir metni baştan sona kelime kelime okuduğunu göstermektedir. Online gazetenin temel koşulu iyi bir planlamadır. Amaca uygun olarak derlenmiş bilginin okuyucuya ulaşabilmesi için, doğru düzenlenmesi, sınıflandırılması ve etkili bir şekilde sunulması gerekir. Tasarımda yazı ve görüntüler arasındaki görsel denge önemlidir. Renkler, biçimler ve bunların yerleşimi dengeli olmalı, ilgi çekmelidir. Göz bilgi akışına göre zorlanmadan sayfadaki hareketi takip edebilmelidir.

Online gazete okuyucusunun ilgisini çekmek ve rahat okunmayı sağlamak için online gazetenin grafik tasarımı büyük önem taşımaktadır. Online gazete grafik tasarımında layoutun estetik bir bütünlük taşıması kadar kullanım kolaylığı da önemlidir. Online bir gazetenin kullanıcı dostu olması, okurun aradığını kolay bulabilmesi ve rahat okuyabilmesi ile mümkündür. Bu açıdan da online gazetenin grafik tasarımında en önemli öğe tipografidir. Yazı karakterlerinin iki boyutlu bir yüzeye yerleştirilmesi sanatına tipografi denir. Tipografi yazının mantık sınırlarını

zorlamasını sağlar, dikkati diri tutar, insan ruhunu okşar, çileden çıkarır, heyecan verir. Bu nedenle online bir gazetenin tipografisi de “basit, etkin ve derin” olmalıdır.

Araştırmada Türkiye’deki ulusal gazetelerin web sitelerindeki tipografi kullanımı karşılaştırmalı analiz yoluyla incelenecektir ve online gazetecilikte tipografinin önemi üzerinde durulacaktır.

Giriş

İnternet, içerik ve özellikleriyle kullanımı kolay, ekonomik, alan ve zaman olarak oldukça esnek, özgür bir iletişim ortamıdır. Diğer iletişim araçlarına göre hedef kitleye daha kolay ulaşır. Her konu, etik değerlere bağlı kalarak istenildiği gibi sunulabilir ve paylaşılabilir. Milyonlarca insanın iletişim amacıyla kullandığı bu ortamdaki gazeteler de yararlanıp, haber ve yorumlarıyla hedef kitlesini kendine bağlayıp, aldığı reklamlarla gelirini artırmaktadır.

Internet World Stats. (June 2010) web adresinde de görüleceği gibi internet kullanım oranı bazı ülkelerde çok yüksek, bazılarında ise oldukça düşüktür. İsveç’in %92.5, Almanya’nın %79.1 oranında kullandığı interneti Türkiye %50’nin altında kullanmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu’na göre ülkemizde internet kullanımı 2002 yılında %5.4, 2009 yılında %38.1 iken, 2010 yılında bu oran %41.6’ya yükselmiştir. Bu kullanıcıların %76’sı ise interneti gazete okumak için kullanmaktadır. (TurkStat, 2010).

Online Gazete Tasarımı için Bazı Öneriler

Online gazeteler, hedef kitlesine ulaşmak, içeriğini yansıtmak için yazılar, fotoğraflar, illüstrasyonlar ve hareketli görüntüler kullanır. Okuyucuyu, içerik kadar, içeriğin düzenlenmesine de etkiler. Gazete, sahip olduğu içeriği mümkün olduğu kadar sade, yalın ve gözü yormayan bir tasarım ile sunulmalıdır. İlgi çekici, bilgi verici ve görsel yönden etkili sayfalar yaratmanın ise bazı ilkeleri vardır. Bu ilkelere gazete tasarımcısının da önem vermesi beklenir.

Online gazete okuru sabırsızdır, uzun uzun okumayı sevmez. “İnternetteki yazının içeriğini ve görüntüsünü hemen anlamak ister.” (Outing, 2004) O nedenle online gazetelerde yazı ve görüntüler arası görsel denge iyi kurulmalıdır. (Resim: 1) Düzensiz yerleştirilen yazı ve görüntüler algılamayı, iletişimi güçleştirir. Renkler, biçimler ve bunların yerleşimi dengeli olmalı, ilgi çekmelidir. Unutulmamalıdır ki, yazı, iletişimsel anlamını kaybettiği an amacından da uzaklaşmış olur.

Resim 1: Online gazetelerde yazı ve görüntüler arası görsel denge iyi kurulmalıdır. (Cumhuriyet and Zaman)

Online gazetenin kullanıcı dostu olması, okurun aradığını kolay bulabilmesine ve rahat okuyabilmesine bağlıdır. Bu da gazete tasarımının önemli bir ögesi olan tipografiye bağlıdır. Tipografi, yazıyı bir yüzeye etkili şekilde yerleştirme sanatıdır. “Webdeki bilgilerin %95’i yazıdır. Diğer adıyla tipografi olan yazıya dönük düzenleme konusunda bir web tasarımcısının ciddi eğitim alması gerektiği söylenebilir.” (Coles, 2009). Tipografinin mantık sınırlarını zorlaması, dikkati diri tutması, insan ruhunu okşaması ve heyecan vermesi beklenir. Bu nedenle web tasarımcısının sloganı; “**basit, etkin ve derin**” olmalıdır. Web siteleri, kolay kullanımı ve algılanırlığı ile “**basit/yalın**”, verimli ve yararlı bilgileriyle “**etkin**”, tüm sorulara vereceği yanıtlarla ve yaratacağı heyecanla “**derin**” olmalıdır. "Basit, yalın, nefes alan bir düzenleme, size etkili ve yalın bir iletişim fırsatı sunar." (Hunt, 2009).

Yazı Karakterleri, Renk ve Sayfa Tasarımı

Yazı karakterinin çeşitliliği, gereksinmeye göre olmalıdır. “Ekranı yönelik tasarımlarda farklı font ailelerinden gelen (serifli, serifsiz, vs) ikiden fazla harf karakterinin kullanılması, algılamada güçlük yaratabilir.” (Samara, 2007: 253). Her karakter farklı mesajlar iletteğinden çok fazla yazı karakteri risklidir. Script fontlar, el yazısı görünümüyle sempattir fakat zor okunur. Dekoratif yazılar ise, süslü yapılarıyla oldukça okunaksızdır. “Sayfada aynı harf karakterinin kalın, ince, italik gibi çeşitlerini kullanarak istenilen zenginlik sağlanabilir.” (Burger, 1993). Geneva, Helvetica, Arial, Times ve Courier gibi ekran fontları daha okunaklıdır. "Verdana kadar etkili olmasalar da Helvetica / Arial ve bunların versiyonları güzel yazı

karakterleridir." (Shannon, 2010). Sayfalar arasındaki bütünlüğü ise seçilen yazı karakteri, renk ve biçimlerdeki birliktelik sağlar. (Resim: 10)

Yazı puntolarının aşırı büyük olması algılanacak sözcük sayısını azaltır. Çok küçük olursa da harfler zor seçilir ve okunmaz. "30-35 cm.lik bir okuma uzaklığı için ortalama yazı puntosu 9-11 puntodan (12-14 px) küçük olmamalıdır." (Pektaş, 2001:72). Ekstra bold yazılar, harflerin iç boşlukları dolu olduğu için zor okunur. Yazının fazla daraltılmış (condensed) olması da harflerin birleşmesine, iç boşluklarının zayıflamasına neden olur. Uzun metinlerin italik yazılması, yazıyı zayıf gösterir. Okunmada zorluk yaşanabilir.

Metinlerin sola blok olması, harf aralarının daha düzgün olmasını sağlar ve beyaz boşlukların oluşmasını önler. Özellikle dar sütunlarda idealdir. Sağa blok ya da ortadan blok metinlerde takip sorunu yaşanabilir. (Resim: 2). Web sayfalarındaki en önemli sorunlardan biri de yazı satırlarının uzunluğudur. Satırlar çok kısa ise gözün hareketi sıkça kesilir; çok uzun olunca da, gözün alt satır başına geçmesi, doğru tarama yapması zorlaşır, satır atlar ya da aynı satırı tekrar okur. Rahat okuma için ise bir satırdaki harf ve boşluk sayısı 40 civarında olmalıdır. Bu da ortalama 6 sözcüğe karşılıktır.

AfyonHaber

Ana Sayfa | Künye | Bize Yazın | Anketler | [Yeni Son Dakika]

Ana Sayfa
GÜNDEM
OLAY
SİYASET
SPOR
BELEDİYELER
YEREL BASINDAN
TÜRKİYE
SAĞLIKLI HAYAT
EĞİTİM
SİVİL TOPLUM
ÖMER ELÇİ
DEŞİFRE
SÜLEYMAN GÜDÜL
SİZİN SESİNİZ
HUKUK KÖŞESİ
ARIF YAĞCI
ADVERTORIAL
MEHMET ABDİOĞULLARI

TABİP ODASI: TAKİPTEYİZ

Kelliğe Çare Bulundu

Bilim adamlarının çok uzun süredir üzerinde çalıştığı, kelliğe çare olacak bitkisel ürün sonunda üretildi. Tüm dünya tarafından çok büyük ilgi gören ürünün en büyük özelliği ise, sadece saç dökülmesine değil, aynı zamanda yeni saç çıkarmayada derman olması. Tüm dünyada inanılmaz ragbet gören bu ürün artık Türkiye'de de satışa sunuldu. Ürünü temin edebilmek için...

Afyonkarahisar Tabip Odası ulusal yazılı ve görsel medyada "Afyonkarahisar'da bir göz merkezinde

Resim 2: Ortadan blok metinlerde takip sorunu yaşanabilir. (Afyon Haber)

Web sayfasında yazı ve görüntüyü gösteren boşluktur. Fazla boşluk, dinlendirir, rahat algılama sağlar. Az boşluk ise karışıklık ve karmaşa yaratır, algılamayı güçleştirir. Yazı alanına çok yaklaşmış görüntü öğeleri, hem yazının hem kendinin algılanmasını zorlaştırır. (Resim: 6). Okuyucunun dikkatini dağıtır. Yazı ile görüntü arasında en az 4 mm. boşluk olması gerekir. Online gazetelerde reklamların fazlalığı, sayfa yapısı ile uyumsuzluğu okuyucuyu yormakta, sayfadan uzaklaştırmaktadır. Türkiye'deki gazetelerde bunu görebilirsiniz. "İyi siteler ana sayfalarında çok az reklam kullanırlar." (Rutledge, 2005)

Renk, web tasarımının en önemli öğelerinden biridir. Tanımlayıcıdır, ayırt edicidir, yön gösterir ve istenilen şeyi daha fazla vurgulamaya yarar. Okuyucuyu etkiler, ilgiyi diri tutar. Siyah-beyaza göre %40 daha fazla dikkat çeker. Bilgi, renk sayesinde daha etkili sunulabilir. Örneğin başlığı metinden ayırmak, mesaja dikkat çekmek, bilgi gruplarını birbirinden ayırmak gibi çok sayıda işlevi vardır. Renkli web sayfaları ilgiyi diri tutmakla birlikte iyi tasarlanmış tek renk sayfalar da okuyucuyu etkileyebilir.

The screenshot shows the homepage of Gazetem.net. The header is blue with the site name and a tagline. Below the header is a navigation menu with categories like ANA SAYFA, SİYASET, and EKONOMİ. The main content area features a large article by Ahmet Altan titled "Ergenlik" with a portrait of the author. To the right, there is a "HABER ANALİZ" section with a sub-header "Konu gene türban mı?" and an "ANKET" section titled "Tayyip Erdoğan için en büyük tehlike ne?". The layout is clean and professional, with clear typography and a consistent color scheme.

Resim 4: İyi tasarlanmış tek renk sayfalar da okuyucuyu etkileyebilir. (Gazetem)

Koyu renkli zeminler üzerinde açık renkli yazılar tercih edilmelidir. (Resim: 9). "Okunurluk açısından harf ve zemin arasında en az %70 ton farkı gereklidir. Zemin 100 değer ise yazılar 30 değerden fazla olmamalıdır." (Pektas, 2001:75). Zemin 0 (sıfır) değer ise yazılar 70 değerden az

olmamalıdır. Kontrastlık, tasarımın temel prensiplerinden biridir. Bir sözcüğün ya da cümlelinin yüksek ya da alçak sesli çıkmasını sağlar. Algılamayı kolaylaştırır. “Layoutta (düzenlemede) vurgu için öğeler arası güçlü kontrastlıklar gerekir.” (Baines ve Haslam, 2005: 130).

Resim 5: Yazı ve zemin. Kontrastlık, tasarımın temel prensiplerinden biridir.

Boyutta, biçimde, konumda ve renkte neyin dominant (güçlü) olacağı önceden belirlenmelidir. (Resim: 8). Vurguların aynı olması, monotonluk gösterir. (Resim: 7). Gereksiz çerçeve ve zemin rengi yüzeyi parçalar; karmaşa yaratır. (Resim: 6). Neyin öne çıkarılması gerektiği bilinmezse, konulan her renk şeriti, çizgi veya çerçeve sayfayı daha karmaşık hale getirir.

Resim 6: Yazı alanına çok yaklaşmış görüntü öğeleri, hem yazının hem kendinin algılanmasını zorlaştırır. Gereksiz çerçeve ve zemin rengi yüzeyi parçalar; karmaşa yaratır. (Korfezin Sesi)

Sonuç Basiti karmaşık hale sokmak hiç zor değildir. Bunların çok sayıda örneği vardır. Önemli olan karmaşığı basitleştirmektir. Yalın, anlaşılır bir tasarımın algılanma, iletişim şansı daha yüksektir. Her tasarımcı ise daha işlevsel ve daha estetik olanı bulmak için sürekli araştırmalıdır.

Resim 7: İki olumsuz örnek. Vurguların aynı olması, monotonluk gösterir. (Vakit/Haber Vaktim and Burasi Çanakkale)

Resim 8: İki vasat örnek. Boyutta, biçimde, konumda ve renkte neyin dominant (güçlü) olacağı önceden belirlenmelidir. (Vatan and Aksam).

Resim 9: İki iyi örnek. Koyu renkli zeminler üzerinde açık renkli yazılar tercih edilmiştir. (Radikal and Hürriyet)

Resim 10: Sayfalar arasındaki bütünlüğü ise seçilen yazı karakteri, renk ve biçimlerdeki birliktelik sağlar. (HaberTürk: Ana ve iç sayfalar).

Kaynakça: Baines, P. and Haslam, A. (2005). *Type and Typography*. London: Laurence King Publishing Ltd.

Barfield, L. (1993). *The User Interface, Concepts And Design*. Addison-Wesley Publishing Company. Burger, J. (1993). *The Desktop Multimedia Bible*. New York: Addison-Wesley Publishing Company.

Coles, M. (2009). *Design, Readability and Websites*. Retrieved October 21, 2010, from <http://www.malcolmcoles.co.uk/blog/design-readability-websites>

Cotton, B. ve Oliver R. (1997). *Siberuzay Sözlüğü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. Hunt, B. (2009). *White On White Web Design Style*. Retrieved October 23, 2010, from <http://webdesignfromscratch.com/web-design/white-on-white-web-design>

Internet World Stats. (June 2010). *Internet Usage in Europe; Internet User Statistics & Population for 53 European countries and regions*. Retrieved October 18, 2010, from <http://www.internetworldstats.com/stats4.htm>

Jeavons, T. Ve Beaumont, M. (1990). *An Introduction To Typography*. London: Quintet Publishing Limited. Joseph, J. (2004). *Typography: How It Affects Your Web Site's Success*. Retrieved July 13, 2010, from <http://www.atartec.co.il/articles/act04.shtml>

Pektaş, H. (1987). *Basın İlanlarında Grafik Tasarım ve Layout*. Ankara: Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi. Pektaş, H. (2001). İnternette Görsel Kirlenme. *Ankara: TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi*, 400, 72-75.

Knuth, D. E. (1999) *Digital Typography*. California: CSLI Publications, 78

Magnik, J. *Layouts for DTP & Printing*. Retrieved July 20, 2010, from <http://typography1st.com/typo/layouts.shtml>

Magnik, J. *Principles Of Design*. Retrieved July 13, 2010, from <http://typography1st.com/typo/prnc-des.shtml>

Outing, S. (2004). *Eyetrack III: What News Websites Look Like Through Readers' Eyes*. Retrieved October 19, 2010, from http://www.poynter.org/content/content_view.asp?id=70472

Palmer, A. (2007). *Type Creates a Visual Signature for Newspapers*. Retrieved October 20, 2010, from <http://www.nieman.harvard.edu/reports/article/100196/type-creates-a-visual-signature-for-newspapers.aspx>

Peck, W. (2003). *Great Web Typography*. San Francisco. Wiley

Reynolds, L. (1985). *Yazının Okunaklılığı*. İstanbul: Çeviriler. Mimar Sinan Üniversitesi.

Rubinstein, R. (1988). *Digital Typography. An Introduction To Type And Composition For Computer System Design*. Addison-Wesley Publishing Company.

Rutledge, A. (2005) *Online Newspapers are 99% Bad*. Retrieved October 23, 2010, from <http://www.andyrutledge.com/olnewspapers.php>

Samara, T. (2007). *Design Elements*. Singapore: Page One Publishing Private Ltd.

Shannon, R. *Web Typography*. Retrieved October 16, 2010, from <http://www.yourhtmlsource.com/text/webtypography.html>

TurkStat. (2010). *When Individual Last Used Computer and the Internet, by Sex*. Retrieved August 18, 2010, from http://www.turkstat.gov.tr/prehaberbultenleri.do?id=6308&tb_id=1

Example newspaper web sites from Turkey:

<http://www.afyonhaber.com>

<http://www.aksam.com.tr>

<http://www.burasicanakkale.com>

<http://www.gazetem.net>

<http://www.gazetevatan.com> [http:// www.haberturk.com](http://www.haberturk.com)

<http://www.habervaktim.com>

<http://www.hurriyet.com.tr>

<http://www.korfezinsesi.com>

<http://www.radikal.com.tr>

<http://www.zaman.com.tr>

<http://www.cumhuriyet.com.tr>

** 2010, II. Uluslararası Siber Gazetecilik Kongresi, Oporto Üniversitesi, Porto, Portekiz*